

Riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõuga korrastatakse kohtu registritoimingute riigilõivumäärasid selliselt, et need oleksid põhjendatud, vastaksid senisest enam toimingutega seotud kuludele ja seeläbi riigilõivuseaduse § 4 lõikele 1.

Eelnõuga tõstetakse äriregistri, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri, kommertsandregistri, laevakinnistusraamatu ning kinnistusraamatu toimingute riigilõivumäärasid.

Eelnõuga lisatakse kinnistusraamatu toimingute riigilõivude arvutamise aluseks võetavad uued tehinguväärtused, muudetakse kehtivate tehinguväärtuste vahemikke ja riigilõivu suuruseid. See muudatus lihtsustab tehinguväärtusele vastava riigilõivu määramist.

Eelnõuga kehtestatavad riigilõivumäärad katavad Tartu Maakohtu registriosakonna suurenevad tegevuskulud.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiitsministeeriumi justiitshalduspoliitika osakonna kohtute talituse nõunik Marilin Reintamm (tel 680 3108, e-post marilin.reintamm@just.ee). Eelnõu aitas välja töötada töörühm koosseisus Riigikohtu direktor Üllar Kaljumäe ja kinnistus- ja registriosakonna kohtudirektor Hans Moks.

Eelnõu ja seletuskirja on keeleteimetanud õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Merike Koppel (e-post merike.koppel@just.ee).

1.3. Märkused

Eelnõuga muudetakse riigilõivuseaduse redaktsiooni RT I, 30.04.2024, 10.

2. Seaduse eesmärk

Registriosakonna toimingute lõivumäärade tõstmine on vajalik, et ajakohastada toimingutega seotud riigilõive ja et eelnõuga kehtestatavad riigilõivumäärad kataksid registriosakonna suurenevad tegevuskulud. Äriregistrisse kantud ettevõtjate arv on aastatega kasvanud, mistõttu on suurenenud ka infosüsteemide haldamise kulud.

Eestis on ettevõtte asutamine võrreldes ülejäänud maailmaga väga lihtne, kuid kandeavaldusi esitatakse puudustega ning avalduste kontrollimine ja puuduste kõrvaldamine suurendab oluliselt osakonna töökoormust.

Õigusemõistmise toimimise peaksid andma suurema panuse vaidluste lahendamises huvitatud ja puudutatud isikud.¹

¹ V. Kõve 20.05.2021 ettekanne Riigikogu 2021. aasta kevadistungjärgul „Ülevaade kohtukorralduse, õigusemõistmise ja seaduste ühetaolise kohaldamise kohta“

Registritoimingutelt riigilõivu maksmise kohustus on kehtestatud, et vältida suurt hulka põhjendamatu avaldusi ning katta menetluskulusid mõistlikul määral riigieelarvesse laekuvatest riigilõivudest. Samuti on eesmärk hoida kokku maksumaksja raha. Arvestades muutunud majandusnäitajaid, on riigilõivumäärade mõistlikus ulatuses tõstmisega võimalik tagada menetlusökonoomiat, ohustamata isikute ettevõtlusvabadust. Kohtutoimingute riigilõivumäärad viiakse rohkem kooskõlla kulupõhisuse põhimõttega.

Eestis on juurdepääs õigusemõistmisele tagatud, seega on võimalik kaaluda ka riigilõivude muutmise sotsiaal- ja majanduslikke aspekte.

Seetõttu on riigilõivumäärade kujundamisel lähtunud lisaks kulupõhimõttele ka ekvivalendipõhimõttest ja maksejõulisuse põhimõttest.² Kohtusse (sh selle osakondadesse) esitatud avalduste ja kaebuste läbivaatamise eest ettenähtud riigilõivumäärasid kehtestades on aluseks võetud avalduste ja kaebuste menetlemisega või toimingute tegemisega seotud otsesed ja kaudsed kulud (tööjõukulud, majandamiskulud, postikulud, registrikulu). Taotluse esitamise eest nähakse ette riigilõivumäär, et endiselt katta taotluse läbivaatamisega seotud kulud ning tagada menetluse kiirus. Kooskõlas ekvivalendipõhimõttega on arvestatud toiminguga saadava hüve tähendust isiku jaoks ning selle ulatust.³

Registriosakonda pöördumise eest riigilõivu kehtestamisega on riigil vaid osaliselt võimalik hüvitada õigusemõistmise ja registri pidamisega seotud kulud. Lähtudes täielikult kulupõhisuse põhimõttest, peaksid registritoimingute eest kehtestatavad riigilõivud katma kõik kohtu otsesed kulud, kuid selleks tuleks seniseid riigilõivumäärasid tõsta palju rohkem. Registritoimingute lõivumäära üleliigne tõstmine võib kaasa tuua olukorra, kus ettevõtete asutamine ning registris kannete tegemine muutuks ülearu kulukaks ning seeläbi piirataks ettevõtlusvabadust.

Registriosakonna toimingute riigilõive tõsteti viimati 1. jaanuaril 2022, seda tehti 2020. aasta võrdlusandmete põhise analüüsi tulemusena.⁴ Kuigi ka eelmise uute riigilõivumäärade kehtestamisega püüti muuta need kulupõhiseks, ei osutunud see paraku võimalikuks järgmistel põhjustel.

Esiteks tõusis aastatel 2020–2023 tarbijahinnaindeks 36,4%.⁸ Ajavahemikul 2020. aasta I kvartalist kuni 2024. aasta I kvartalini tõusis tarbijahinnaindeks 38,7%. Et uued riigilõivud on plaanitud kehtestada alates 1. jaanuarist 2025 ja prognoositav tarbijahinnaindeksi muutus on 43–45%, on riigilõive muutes sellest ka üldjuhul lähtunud. Seega selleks, et 2025. aastal oleks tagatud 2020. aasta andmete põhjal kindlaks määratud kulupõhisus, tuleks kõiki riigilõive suurendada vähemalt 43%.

Teiseks, 2022. aastal toimunud riigilõivude muutmisega ei saavutatud siiski kõikide sarnase töömahuga toimingute puhul kulupõhisust (nt äriregistri kanded). Äriregistrisse kantud

https://www.riigikohus.ee/sites/default/files/elfinder/%C3%B5igusalasend%20materjalid/avalikud%20esinemised/Ettekanne_Riigikogu_2021.pdf

² Kulupõhimõtte kohaselt peab riigilõivumäär katma vähemalt toimingu tegemisega seotud otsesed kulud. Ekvivalendipõhimõtte kohaselt kehtestatakse riigilõivumäär lähtudes toiminguga saadava eelise või ka hüve tähendusest isiku jaoks ja selle ulatusest. Maksejõulisuse põhimõtte kohaselt võivad riigilõivud olla kantud mõjutuseesmärgist suunata isikute käitumist.

³ L. Lehis, „Maksu mõistest Eesti õiguskorras“, Juridica 1998/9.

⁴ 2022. aastal korrigeeriti osaliselt neid riigilõive, mis olid korrigeerimata alates 2006. aastast, kuid valdavalt aastatel 2016–2018 korrigeeritud riigilõive. Aastatel 2016–2020 suurenes tarbijahinnaindeks 8,9 % ja 2018–2020 vaid 1,8%.

ettevõtjate arv on aastatega kasvanud, mistõttu on suurenenud ka infosüsteemide haldamise kulud.

Kolmandaks, 2022.a ei muudetud riigilõivumäärasid kinnistusraamatu, kommertsandiregistri ja laevakinnistusraamatu kannete tegemise eest. Ka nende toimingute riigilõivud vajavad korrigeerimist vastavalt tarbijahinnaindeksi ja registrite ülalpidamise kulude suurenemisele. 01.05.2023.a jõustunud kohtute seaduse muudatusega tõusis kohtunikuabi palk (KS § 122 lg 1). Kohtunikuabi palk on senise 50% asemel edaspidi 65% kohtuniku ametipalgast. Kui registriosakonna eelarve oli 2022. aastal 3 135 501 eurot, siis 2024 aasta eelarve on juba 4 674 398 eurot. Kulu registrite pidamiseks on suurenenud 1 538 897 eurot aastas.

Registrite- ja infosüsteemide Keskusel kulub 2024. aastal äriregistri toimimise tagamiseks 2 297 366 eurot ja kinnistusraamatu pidamiseks 1 748 774 eurot. 2023 aastal olid vastavad kulud 1 660 693 eurot ja 1 467 012. Kulu on suurenenud aastaga 918 435 eurot.

Lisaks korrigeeritakse valikuliselt neid riigilõive, millega püütakse panna registritoimingute taotlejaid ratsionaalsemalt käituma. Need on riigilõivud, mida tuleb tasuda juriidilise isiku ennistamise eest tegevuse jätkamiseks, kui juriidiline isik on registrist kustutatud majandusaasta aruande esitamata jätmise või kontaktisiku puudumise tõttu.

2.1. Eelnõu menetluskäik

Kooskõlas HÕNTE⁵ § 1 lõike 2 punktidega 1 ja 5 ei eelnenud eelnõule väljatöötamiskavatsust. Riigilõivuseaduse muudatused on seotud iga-aastase riigieelarve seaduse eelnõuga. Seaduseelnõu seadusena rakendamise eesmärgiga ei kaasne olulist õiguslikku muudatust või muud olulist mõju.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

3.1. Riigilõivuseaduse muutmine

Eelnõu § 1, millega muudetakse RLS-i, koosneb 31 punktist.

Eelnõu § 1 punktidega 1–30 asendatakse kehtiv riigilõivumäär uue lõivumääraga.

Muudetav säte	Kehtiv riigilõiv (eurodes)	Eelnõuga kavandatud riigilõiv (eurodes)	Muudatuse sisu
RLS § 62 lg 1	20	50	Füüsilisest isikust ettevõtja, täisühingu või usaldusühingu äriregistrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 150%.
RLS § 62 lg 2	200 265	250 350	Osäühingu, aktsiaseltsi, tulundusühistu või välismaa äriühingu filiaali äriregistrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 25%,

⁵ VV määrus nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“, <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011228>

			kiirmenetluse kandeavalduse alusel registrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 32%.
RLS § 62 lg 3	25	100	Hooneühistu registrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 300%.
RLS § 62 lg 4	200	500	Juriidilise isiku registrisse ennistamise eest tegevuse jätkamiseks, kui juriidiline isik on registrist kustutatud äriregistri seaduse § 61 või 62 alusel, tasutav riigilõiv suureneb 150%.
RLS § 63 lg 1	10	50	Füüsilisest isikust ettevõtja, täisühingu või usaldusühingu kohta äriregistrisse kantud andmete muutmise või täiendamise eest tasutav riigilõiv suureneb 400%.
RLS § 63 lg 2	25	75	Osaühingu, aktsiaseltsi, tulundusühistu või välismaa äriühingu filiaali kohta äriregistrisse muudatuse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 200%.
RLS § 63 lg 3	10	50	Hooneühistu kohta registrisse kantud andmete muutmise või täiendamise eest tasutav riigilõiv suureneb 400%.
RLS § 64 lg 1	20	100	Äriühingu täis- või usaldusühinguks ümberkujundamise äriregistrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 400%.
RLS § 64 lg 2	180	250	Äriühingu osaühinguks või aktsiaseltsiks ümberkujundamise äriregistrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 39%
RLS § 64 lg 3	35	350	Euroopa äriühingu aktsiaseltsiks või aktsiaseltsi Euroopa äriühinguks ümberkujundamise äriregistrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 900%.
RLS § 64 lg 4	35	350	Euroopa ühistu tulundusühistuks või tulundusühistu Euroopa ühistuks ümberkujundamise äriregistrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 900%.
RLS § 66 lg 1	30	100	Mittetulundusühingu, ametiühingu ja erakonna registrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 233%.
RLS § 66 lg 2	80	100	Sihtasutuse registrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 25%.
RLS § 66 lg 2 ¹	200	500	Mittetulundusühingu, ametiühingu, erakonna või sihtasutuse registrisse ennistamise eest tegevuse jätkamiseks, kui juriidiline isik on registrist kustutatud äriregistri seaduse § 61 või 62 alusel, tasutav riigilõiv suureneb 150%.
RLS § 66 lg 3	10	50	Mittetulundusühingu, ametiühingu, erakonna või sihtasutuse kohta registrisse kantud

			andmete muutmise või täiendamise eest tasutav riigilõiv suureneb 400%.
RLS § 67 lg 1	10	100	Usulise ühenduse registrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 900%.
RLS § 67 lg 1 ¹	200	500	Usulise ühenduse registrisse ennistamise eest tegevuse jätkamiseks, kui usuline ühendus on registrist kustutatud äriregistri seaduse § 61 või 62 alusel, tasutav riigilõiv suureneb 150%.
RLS § 67 lg 2	10	50	Usulise ühenduse kohta registrisse kantud andmete muutmise või täiendamise eest tasutav riigilõiv suureneb 400%.
RLS § 68	10	30	Korteriühistu kohta registrisse kantud andmete muutmise või täiendamise eest tasutav riigilõiv suureneb 200%.
RLS § 68 ¹ lg 1	30	150	Maaparandusühistu registrisse kandmise eest tasutav riigilõiv suureneb 400%.
RLS § 68 ¹ lg 1 ¹	200	500	Maaparandusühistu registrisse ennistamise eest tegevuse jätkamiseks, kui maaparandusühistu on registrist kustutatud äriregistri seaduse § 61 või 62 alusel, tasutav riigilõiv suureneb 150%.
RLS § 68 ¹ lg 2	10	50	Maaparandusühistu kohta registrisse kantud andmete muutmise või täiendamise eest tasutav riigilõiv suureneb 400%.
RLS § 70 lg 1	32 2560	100 4000	Kommertspandi kande tegemise eest kommertspandiregistrisse tasutav minimaalne riigilõiv suureneb 212% ja maksimaalne 56%.
RLS § 70 lg 2	32 2560	100 4000	Pandisumma suurendamise registrisse kandmise eest tasutav minimaalne riigilõiv suureneb 212% ja maksimaalne 56%.
RLS § 70 lg 3	32 2560	100 4000	Pandisumma vähendamise registrisse kandmise eest tasutav minimaalne riigilõiv suureneb 212% ja maksimaalne 56%.
RLS § 70 lg 4	10	50	Kommertspandi kustutamise eest tasutav riigilõiv suureneb 400%.
RLS § 70 lg 5	32	50	Muude kommertspandi andmete muutmise või täiendamise eest tasutav riigilõiv suureneb 56%.
RLS § 72 lg 1 p 1	130	200	Esmakordse laevakinnistusraamatusse kandmise eest koos merelaevatunnistuse või siseveelaevatunnistuse väljastamisega tasutav riigilõiv merelaeva ja teisaldatava ujuvvahendi puhul suureneb 54%.
RLS § 72 lg 1 p 2	32	50	Esmakordse laevakinnistusraamatusse kandmise eest koos merelaevatunnistuse või

			siseveelaevatunnistuse väljastamise riigilõiv siseveelaeva puhul suureneb 56%.
RLS § 72 lg 2 p 1	130	200	Uue omaniku või kaasomaniku laevakinnistusraamatusse kandmise eest tasutav riigilõiv merelaeva ja teisaldatava ujuvvahendi puhul suureneb 54%.
RLS § 72 lg 2 p 2	32	50	Uue omaniku või kaasomaniku laevakinnistusraamatusse kandmise eest tasutav riigilõiv siseveelaeva puhul suureneb 56%.
RLS § 72 lg 3	16	30	Laeva identifitseerivate tunnuste, tehniliste ja päritoluandmete muutmise kannete ning lipuõiguslike märgete tegemise eest tasutav riigilõiv suureneb 88%.
RLS § 72 lg 4 p 1	130	200	Hüpoteegi seadmise kande tegemise eest tasutav riigilõiv merelaeva ja teisaldatava ujuvvahendi puhul suureneb 54%.
RLS § 72 lg 4 p 2	32	50	Hüpoteegi seadmise kande tegemise eest tasutav riigilõiv siseveelaeva puhul suureneb 56%.
RLS § 72 lg 5	130	200	Ühishüpoteegi seadmise eest üheaegselt siseveelaevale ja merelaevale või teisaldatavale ujuvvahendile tasutav riigilõiv suureneb 54%.
RLS § 72 lg 7 p 1	130	200	Kasutusvalduse seadmise kande eest tasutav riigilõiv merelaeva ja teisaldatava ujuvvahendi puhul suureneb 54%.
RLS § 72 lg 7 p 2	32	50	Kasutusvalduse seadmise kande eest tasutav riigilõiv siseveelaeva puhul suureneb 56%.
RLS § 72 lg 8 p 1	64	100	Hüpoteegi ja kasutusvalduse kannete muutmise ja kustutamise eest ning hüpoteegi ja kasutusvaldusega seotud märgete tegemise ja muutmise eest tasutav riigilõiv merelaeva ja teisaldatava ujuvvahendi puhul suureneb 50%.
RLS § 72 lg 8 p 2	16	30	Hüpoteegi ja kasutusvalduse kannete muutmise ja kustutamise eest ning hüpoteegi ja kasutusvaldusega seotud märgete tegemise ja muutmise eest tasutav riigilõiv siseveelaeva puhul suureneb 88%.
RLS § 72 lg 9	64	100	Üheaegselt siseveelaevale ja merelaevale või teisaldatavale ujuvvahendile seotud ühishüpoteegi muutmise või kustutamise ning ühishüpoteegiga seotud märgete muutmise või kustutamise eest tasutav riigilõiv suureneb 50%.
RLS § 72 lg 11	16	30	Muude kannete ja märgete tegemise eest tasutav riigilõiv suureneb 88%.
RLS § 77 lg 3 ¹	18	30	Piiratud asjaõiguse uue omaniku kande tegemise eest pandikirjade tagatisvara moodustamiseks loovutatud nõude tagatise üleandmisel tasutav riigilõiv suureneb 67%.
RLS § 77 lg 6	7	30	Ühishüpoteegi kohta tehtud kande kustutamise eest mõne kaasvastutava kinnistu registriosas

			ilma hüpoteegisummat muutmata tasutav riigilõiv suureneb 329%.
RLS § 79 lg 1	6 52	10 100	Üüri- või rendilepingu märke kandmise eest kinnistusraamatusse tasutav minimaalne riigilõiv suureneb 67% ja maksimaalne 92%.
RLS § 79 lg 2	23	50	Tähtajatu üüri- või rendilepingu märke kandmise eest kinnistusraamatusse tasutav riigilõiv suureneb 117%
RLS § 79 lg 3	6 52	10 100	Kinnistusraamatusse kantud üüri- või rendilepingu tähtaja pikendamisel pikendamise kande eest tasutav minimaalne riigilõiv suureneb 67% ja maksimaalne 92%
RLS § 80 lg 3	7	20	Kinnistu jagamisel tasutav riigilõiv lisaks selle paragrahvi lõikes 1 sätestatud määrale iga jagamisega kaasneva uue registriosa avamise eest alates kolmandast uuest registriosast suureneb 200%.

Eelnõu § 1 punktiga 31 muudetakse riigilõivuseaduse lisa 2 „Riigilõivumäärad kinnistusraamatu toimingute tegemise eest (eurodes)“ ja kehtestatakse see uues sõnastuses. Lisas 2 suurendatakse enamikku kinnistusraamatu toimingute tegemise eest ettenähtud riigilõivumäärasid. Eelnõuga lisatakse kinnistusraamatu toimingute riigilõivude arvutamise aluseks võetavad uued tehinguväärtused, muudetakse kehtivate tehinguväärtuste vahemikke ja riigilõivu suuruseid.

Kehtiva seaduse järgi on näiteks 7670 – 20 460 euro suuruse väärtusega tehingute puhul 11 riigilõivumäära. Riigilõivud tõusevad 1–2 euro võrra. Eelnõu järgi on tehinguväärtuste vahemikus 7500 – 20 000 eurot vaid 6 erinevat riigilõivumäära. See muudatus lihtsustab tehinguväärtusele vastava riigilõivu kindlaksmääramist, tasumist ja kontrollimist.

Tehinguväärtus kuni	Riigilõivu uus täismäär	Suurenemine
100	5	66–191%
500	7	
1000	10	
2000	15	
3500	20	
6000	30	
7500	35	
10 000	50	110–233%
12 500	65	
15 000	80	
17 500	100	
20 000	115	
25 000	130	
40 000	150	
55 000	175	
70 000	190	

90 000	220	
120 000	250	85–(-6)%
150 000	275	
175 000	300	
200 000	350	
250 000	400	
300 000	450	
350 000	500	
400 000	600	
450 000	700	
500 000	800	
600 000	900	
700 000	1000	
800 000	1200	
900 000	1400	
1 000 000	1600	

Üle 1 000 000 euro väärtusega tehingute puhul on riigilõivu täismäär 0,16 protsenti tehinguväärtusest, kuid mitte rohkem kui 6000 eurot (maksimummäär suureneb 134%).

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõu ei sisalda uusi, vähetuntud ega võõrkeelseid termineid.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Kavandatavad muudatused ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

6. Seaduse mõjud

Riigilõivuseaduse muudatuste rakendamine toob kaasa sotsiaalse mõju ja mõju riigiasutustele HÕNTE § 46⁶ tähenduses.

6.1 Mõju kohtumenetluses osalevatele isikutele

Kohtumenetluses osalevateks isikuteks on juriidilised ja füüsilised isikud, kes esitavad avaldusi registritoimingute tegemiseks. 31.05.2024.a seisuga on äriregistris registreeritud 342 750 juriidilist isikut. Kinnistusraamatus avati 2023. aastal 14 931 registriosa, äriregistrisse kanti uusi juriidilisi isikuid 25 986.

Riigilõivude tõstmine avaldab vähest negatiivset mõju üksnes isikutele, kes on kohustatud tasuma riigilõivu registriosakonna toimingutelt. 2023. aastal tehti Tartu Maakohtu registriosakonnas kuus keskmiselt 8200–8300 riigilõivuga maksustatud tehingut, mida oli 10% rohkem kui 2022. aastal. Tartu Maakohtu kinnistusosakonnas tehti 2023. aastal kuus keskmiselt 7000–7100 riigilõivuga maksustatud tehingut, mida oli 13% vähem kui 2022. aastal.

⁶ VV määrus nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“, <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122011228>

Muudatusega ei kehtestata uut lõivustatud toimingut ning kavandatud muudatus ei too registriosakonda pöördujatele kaasa suurt rahalist mõju, kuna lõivumäära tõus vastab majandusnäitajate muutustele ja ei ole seetõttu ülemäära suur. Registrikannete tegemiseks esitavad juriidilised isikud avaldusi ja tasuvad riigilõivu pigem harva, vajaduspõhiselt. Juriidiliste isikute jaoks ei ole lõivumäära tõus ülemäärane, arvestades viimastel aastatel muutunud majandusnäitajaid. Lõivu tõstmine mõjutab registriosakonda pöördujaid enim registrisse kandmise ning ümberkujundamise toiminguid tehes, kuna nende toimingute eest tasutav registrilõiv on suurim. Juriidilise isiku registrisse kandmise ning hilisemate registrisse kantud andmete muutmise või täiendamise avalduste esitamise otsus peab edaspidi olema rohkem läbimõeldud.

Riigilõivumäärade tõstmise eesmärk on muuta registriosakonda pöördujate käitumist, et avalduste esitamise otsus oleks rohkem kaalutletud, kuid muudatustega ei ole ette näha kohanemiskulusi. Registriosakonda pöördumine on regulaarne, kuid mitte igapäevane.

Eelöeldule tuginedes on mõju avaldumise sagedus väike või keskmine ja ebasoovitavate mõjude risk pigem väike.

6.2. Mõju registriosakonna, riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele

Kinnistus- ja registriosakonna koosseisus oli 2023. aastal 99 teenistujat, kellest 51 olid kohtunikuabid. Eelarve kogumaht oli 4,09 miljonit eurot, millest personalikulu 3,84 miljonit eurot. Riigituludesse tasuti 2023. aastal äriregistri ja kinnistusraamatu toimingute eest riigilõive ning trahve kokku 17,3 miljonit eurot.

Äriregistrisse kantud ettevõtjate arv on aastatega kasvanud, mistõttu on suurenenud ka infosüsteemide haldamise kulud. Äriregistrisse kantud juriidiliste isikute arv kasvas 2023. aastal 305 779-ni, st suurenes 2022. aastaga võrreldes 11 585 võrra. 2023. aastal kanti äriregistrisse 25 986 uut juriidilist isikut, seega 6% enam kui 2022. aastal. Registriosakonnale esitati 19 805 kandeavaldust rohkem kui eelnenud aastal, aga 2023. aastal kandeavalduste põhjal koostatud määruste arv kahanes 2% võrreldes 2022. aastaga. Algatati 415 613 järelevalvemenetlust, s.o 851% enam kui eelnenud aastal – see kasv on seotud seaduste muudatustega ja tehnilise arendusega.⁷ Kohtul tuli teha palju ümberõpet ning infosüsteemi arenduste tõrgete tõttu ka palju lisatööd.

Majandusaasta aruande esitas 2023. aastal 260 428 aruandekohuslast (võrreldes 2022. aastaga 36 797 enam). Tähtaegselt esitati 2023. aastal 53% aruannetest, 2022. aastal 52% aruannetest.

Kinnistusraamatus avati 2023. aastal 14 931 registriosa, st 4336 võrra vähem kui 2022. aastal. Tartu Maakohtu kinnistusosakonnas menetleti 2023. aastal 95 270 kande- ja kinnistamisavaldust, s.o 12% vähem kui eelnenud aastal. Võrreldes 2022. aastaga vähenes 2023. aastal nii kinnistamistoimingute kui ka kandemääruste arv 11%. Ametiülesannete korras viidi lõpule 7997 menetlust. Ühe kohtunikuabi kohta menetleti 2023. aastal 3528 kande- ja kinnistamisavaldust ning viidi ametiülesannete korras lõpule 296 menetlust. Aastal 2023 lühenes nii esmakinnistamiste kui ka tehinguga seotud avalduste keskmine menetlusaeg ühe kalendripäeva võrra. Keskmine menetlusaeg kalendripäevades oli esmakinnistamiste puhul 38 kalendripäeva ning tehingutega seotud avalduste puhul 5 kalendripäeva.⁸

⁷ Registrate ja Infosüsteemide Keskuse andmetel.

⁸ Registrate ja Infosüsteemide Keskuse andmetel.

Riigilõivude tõstmisega ei kaasne kohtute osakondadele kohanemiskulusi, kuna avaldusi ja kaebuseid esitatakse ning nende läbivaatamise eest tasutakse riigilõivu ka praegu. Tehinguväärtuse piirmäärade vahemike ja riigilõivude muutmine lihtsustab kohtunikuabide tööd riigilõivu tasumise kontrollimisel.

Riigilõivude korrigeerimise, ennekõike aga registritoimingute kasutajate senisest ratsionaalsemale käitumisele suunamisega eeldatakse riigilõivude tasumiskordade üldarvu vähenemist, registritoimingute puhul 5–15%. Sellega kaasnev positiivne lisamõju on registrite töötajate töökoormuse optimaalsemaks muutumine.

6.3 Muudatuste koondmõju ettevõtjate ja/või kodanike halduskoormusele

Planeeritavad muudatused füüsiliste ja juriidiliste isikute senist halduskoormust teadaolevalt ei mõjuta.

7. Seaduse rakendamisega seotud kohtute, riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Võimalikud tulud

2023. aastal tehti Tartu Maakohtu registriosakonnas kuus keskmiselt 8200–8300 riigilõivuga maksustatud tehingut, mida oli 10% rohkem kui 2022. aastal. 2023. aastal tasutud keskmine riigilõiv oli 132 eurot, mis oli 2022. aasta keskmisega võrreldes 3% väiksem. Veidi üle poole (55%) kõikidest tehingutest moodustasid tehingud, mille riigilõiv oli alla 150 euro, kuid selliste riigilõivude tulu moodustas üksnes 10% kogutulust. 150–264 euro suuruse riigilõivumääraga maksustatud tehingute osakaal kõikidest tehingutest oli peaaegu 4% ja selliste riigilõivude tulu moodustas 5% kogutulust. 265 euro suuruse riigilõivumääraga tehingud moodustasid kõikidest tehingutest 41% ja neist saadud tulu 83% kogutulust. Üle 265 euro suuruse riigilõivumääraga tehingute osa kõikidest tehingutest oli väga väike (0,2%), kogutuludest moodustas selliste lõivude tulu samuti väga väikese osa (0,2%).

Võrreldes 2022. aastaga muutus 2023. aastal kõige rohkem nende tehingute arv, mille riigilõiv oli 150–264 eurot (46% langus) ja üle 266 euro (30% langus). Kuni 149 euro suuruse riigilõivuga tehingute arv ja 265 euro suuruse riigilõivuga tehingute arv suurenesid 15%.

Plaanitud riigilõivude tõstmisega suurenevad kõige enam need registriosakonna lõivud, mille senine määr oli kuni 25 eurot (edaspidi kuni 100 eurot), tänu millele suureneb sellistest riigilõivudest saadav aastatulu 2023. aastaga võrreldes 2,4–2,44 mln eurot. Aastase tulu suurenemise prognoosimisel on arvestatud tehingute arvu vähenemisega kuni 5%. Senine 265 euro suurune riigilõivumäär suureneb 300 euronni, mille tulemusel suureneb prognoositav aastane riigilõivutulu 0,66–0,67 mln eurot. Ülejäänud riigilõivude suurenemise prognoositav mõju on aastasele tulule kokkuvõttes väike (0,16–0,17 mln eurot). Võttes arvesse ka riigilõivumäära tõusust tingitud mõju riigilõivude tagastusele, on registriosakonna tehingutega seotud aastase riigilõivutulu prognoositav kasv 2,5–2,6 mln eurot.

2023. aastal tehti Tartu Maakohtu kinnistusosakonnas kuus keskmiselt 7000–7100 riigilõivuga maksustatud tehingut, mida oli 13% vähem kui 2022. aastal. 2023. aastal tasutud keskmine riigilõiv oli 116 eurot ja see oli 2% väiksem kui 2022. aastal. Peaaegu pooled tehingutest (45%) olid seotud kuni 24 euro suuruste riigilõivudega, millest saadud tulu moodustas aga vaid 4%

kogu riigilõivu tulust. Veidi üle kolmandiku tehingute riigilõiv (35%) jäi vahemikku 25–149 eurot, millest laekunud tulu moodustas 20% kogutulust. Kõige suurem osa(30%) kogutulust laekus 150–399 euro suurustest riigilõivudest, millega seotud tehingute osakaal oli 15% kõikidest kinnistusosakonna tehingutest. Tehingud, mille riigilõivumäär oli 400–999 eurot, moodustasid tehingute koguarvust veidi alla 4% ja nendest saadud tulu moodustas veidi alla viiendiku (18%) kogu riigilõivutulust. Kõige väiksem oli nende tehingute osakaal (1%), mille riigilõivumäär oli 1000 eurot või suurem. Sellistest riigilõivudest laekunud tulu moodustas peaaegu 3% kogutulust.

Võrreldes 2022. aastaga vähenesid tehingud suhteliselt ühtlaselt. Kõige rohkem vähenesid tehingud, mille riigilõiv oli vahemikus 600–999 eurot (25%).

Kinnistuosakonna riigilõivude tulude prognoosimisel on eeldatud, et tehingute arv on 15% väiksem kui 2023. aastal. Plaaniitud riigilõivude tõusuga suurenevad proportsionaalselt kõige enam (4–97 eurot, senise lõivumääraga võrreldes 1,2–3,2 korda) riigilõivud, mille kehtiv määr on kuni 149 eurot. Selle tulemusena suureneb prognoositav aastane tulu sellistest riigilõivudest 3,2–3,3 mln eurot. Senise 150–599 euro suuruse määraga riigilõivud tõusevad keskmiselt 38%, mis suurendab prognoositavat aastast riigilõivutulu 0,8–0,9 mln euro võrra. Suure tõenäosusega riigilõivutulu väheneb (kuni 0,2 mln eurot), vaatamata riigilõivumäära mõningasele tõusule nende tehingute puhul, mille senine riigilõivumäär on 600 eurot või suurem. Võttes arvesse ka riigilõivude tagastust, suureneb kokkuvõttes prognoositav kinnistusosakonna tehingute eest aastast laekuv riigilõivutulu 3,9–4,0 mln eurot.

Ebasoovitavate mõjude risk on riigiasutuste jaoks väike ning kokkuvõtvalt on muudatuse mõju kohtute töökorraldusele väike, kuid samas positiivne.

Võimalikud kulud. Eelnõuga ei kaasne riigile otseseid kulusid.

Riigilõivumäärade muutmise tulemusena on 2024. aasta järgne prognoositav riigilõivutulude kasv kokku 7,6 mln eurot aastas. Kokkuvõtvalt ei kaasne muudatusega olulisi majanduslikke mõjusid.

8. Rakendusaktid

Seadusemuudatuse rakendamiseks ei ole vaja kehtestada uusi ega muuta olemasolevaid rakendusakte.

10. Seaduse jõustumine

Seaduse jõustumisajaks nähakse ette 2025. aasta 1. jaanuar. Eelnõuga plaanitavad muudatused ei ole sedavõrd olulised, et vajaksid pikemat aega muudatustega kohanemiseks.

11. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu saadetakse kooskõlastamiseks ministeeriumitele ning arvamuse avaldamiseks Riigikohtule, esimese ja teise astme kohtutele, Eesti Kohtunike Ühingule, Õiguskantsleri Kantsleile, Eesti Advokatuurile, Riigiprokuratuurile, Registrite ja Infosüsteemide Keskusele, Andmekaitse Inspeksioonile, Tartu Ülikooli õigusteaduskonnale, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale, Tallinna Ülikooli ühiskonnateaduste instituudile, Audiitorkogule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Korterühistute Liidule, Eesti Suurettevõtjate

Assotsiatsioonile, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile ning Ettevõtluse ja Innovatsiooni SA-le.